

Colons colonitzats: L'Espanya en guerra d'Albert Pla

LLIBRES | NARRATIVA | 22 SETEMBRE, 2020

Pocs mesos abans que més de mig món quedés confinat per l'amenaça d'un virus desconegut, s'aixecaven protestes a milers de carrers i places d'arreu del planeta. Xile, Hong Kong, París, Bogotà, Barcelona... esclataren rabioses davant la impotència i la injustícia d'un sistema que ja es trobava al límit del col·lapse. Era en aquest context global, i en el ja llunyà octubre postsentència, que Albert Pla començava a imaginar-se com seria una Catalunya insurrecte si fos envaïda, sota ordres de la OTAN, per tropes nord-americanes. Aquest és l'inici de la segona novel·la publicada pel polifacètic artista sabadellenc, *Espanya en guerra* (2020), obra que podria ser també la continuació d'una trilogia, que l'autor hauria encetat amb el seu debut novel·lístic amb el llibre *Espanya de merda* (2015) —ambdues novel·les són escrites originalment en castellà i traduïdes per Martí Sales. Si bé podem especular sobre quin serà el títol que culmini el triplet novel·lístic de Pla, no cal tenir dubtes que la protagonista tornarà a ser Espanya. I és que la fórmula li funciona. Fans i detractors se senten atrets per la ja tradicional i provocativa presentació de l'univers artístic de Pla, sigui aquesta en forma d'espectacle, de novel·la o al plató del *FAQS*.

Com ja he avançat, l'argument d'*Espanya en guerra* és senzill: la monarquia parlamentària espanyola és colonitzada per tropes nord-americanes, després d'haver estat reclamades —per Espanya mateix— per *pacificar* la rebel·lió catalana i restaurar l'ordre a l'Estat. A partir d'aquí el desenvolupament de l'acció (*NO ÉS SOPILER*), tal com explica el mateix autor,¹ l'hauréu vist milers de vegades en pel·lícules, sèries i llibres: els nord-americans, en nom de la democràcia, maten a tothom. Així doncs, en diverses entrevistes, Pla ha confessat que feia temps que se sentia atret per la idea d'imaginar-se Espanya convertida en enemic principal dels Estats Units, deixant entreveure que el conflicte català és només un mer pretext per iniciar la història. Un pretext però, que ocupa les cent primeres pàgines de la novel·la. I és aquí on entren en joc els mecanismes propis de la producció planiana. El que se'ns venia, en principi, com una ficció postapocalíptica de *divertimento* popular amb ressonàncies tarantinesques, en què l'autor empra el seu registre més macabra, de fet, s'inicia amb tota una primera part que, matances al marge, pren més aviat la forma d'*una crònica (desordenada) dels fets d'octubre* —DUI, presos polítics, exiliats, discurs del rei, escoles, urnes, referèndum, etcètera. Tot plegat, més enllà de la constatació, em suggereix la pregunta de quant de temps trigarà, si és que ho aconsegueix, en trobar editor en castellà.

No obstant això, i com succeeix en general amb tota la seva obra, cal evitar lectures polititzadores o atribucions de compromís amb una o altra causa, i acceptar simplement la provocació pertorbadora. La ficció literària, permet a Pla posar en boca (i mans) del Batalló dels Sonats tot allò pel qual, en la «realitat», podria arribar a ser empresonat. L'estratègia no és nova, com molt bé ha analitzat Mercè Picornell (2020),² en diverses cançons, Pla tendeix a crear filtres de responsabilitat mitjançant un distanciament relatiu (l'ús de la segona i tercera persona) entre el jo-narrador —o el jo-líric— i els protagonistes de les seves obres, impedit així qualsevol associació del text amb la seva persona civil. A més, aquesta estratègia de distanciament es veu reforçada a *Espanya en guerra*, com ja he avançat, quan el desplegament de tot l'imaginari bèl·lic es posa en marxa a través dels actes (assassinats, violacions, tortures, etc.) que duu a terme una facció molt concreta de l'exèrcit nord-americà, la facció coneguda amb el nom de Batalló dels Sonats, composta per soldats més aviat mediocres, molts d'ells també racialitzats, que provenen de famílies problemàtiques i desestructurades. En aquest sentit, és destacable com, parafrasejant a Picornell, el que fa Pla en l'acte mateix de relatar la violència no és primar el dolor de les víctimes, sinó les motivacions abjectes que poden fer comprensibles l'execució de la violència mateixa, convertint-nos així en receptors —malgrat que moral i èticament desubicats— dels motius i dels sentiments que mobilitzen als «homes infames», com l'estudiosa, seguint a Foucault, els anomena.³ Tant és així que, partint de les reflexions de Picornell, hi ha un element que em sembla especialment destacable i exemplificador en la construcció d'aquesta «veu infame», i és precisament la universalització, entesa aquí com un exercici de desidentificació de gènere, de la violència representada en els personatges de Pla. I m'explico. L'*homogènia* que caracteritza no només el Batalló dels Sonats de la novel·la, sinó tot l'imaginari col·lectiu construït al voltant del militarisme i la guerra, on sovint les dones només hi apareixen en termes passius (com a víctimes o com a armes de guerra), es veu alterat, al capítol 19, amb la incorporació de la soldat Molly. Ella, malgrat les mofes i el menyspreu dels seus companys, no només acabarà revelant-se com una veritable màquina de matar, que Pla compara i assimila amb les soldats que van protagonitzar l'escàndol d'Abu Ghraib —sobre el qual Adriana Cavarero⁴ ha reflexionat a propòsit de la relació entre dones i violència—, sinó que també posarà de manifest els veritables motius que la van portar a la guerra:

—Aquesta tia està tocada del bolet. Una cosa és torturar aquestes fills de puta per aconseguir informació que podria salvar milers de vides. I l'altra fer-se una selfie damunt dels presoners despulats per presumir amb les amigues. (2020: 199).

—Mira, Joe, que et quedi clar —va contestar la Molly—, jo no vaig venir a la guerra per matar espanyols. Vaig venir a la guerra per matar homes. Ho entens? Els homes en feu fàstic, em feu vomitar, eren que el món se n'ha anat a la merda per culpa vostra. Ens heu pegat, humiliat, violat i assassinat amb la força de la vostra testosterona. Us odio. Em feu fàstic com vestiu, com camineu, com reneu, com parlu, el que dieu i el que creieu... (p. 218, 219).

Per bé que no és la primera vegada que apareix un personatge femení com a executora de violències concretes —pensem, per exemple, com fa Picornell en la polèmica cançó «La dejo o no la dejo»—,⁵ sí que em sembla destacable (i desconec, però, si també exclusiva) la capacitat d'agència que demostra la Molly, qui no deixa de repetir-nos des de la seva aparició: «que sí, que evidentment, les dones nord-americanes, també maten».

L'objectiu que aquestes línies ha perseguit és trencar amb les aproximacions polèmiques i merament bufòniques, en la línia ja iniciada pels treballs de Mercè Picornell (2013, 2020), amb les que sovint, des del desconeixement, es tendeix a llegir l'obra d'Albert Pla. Hi ha moltíssims elements que ara deixo al marge, com ara el caràcter híbrid de l'obra, que inclou, per exemple, unes il·lustracions fantàstiques de César Sebastián Díaz a l'inici de cada capítol. O la constant, encara que subtil, referència a personatges del món polític i de les esferes del poder, que sense desvelar-ne el nom, Pla aconsegueix que siguin absolutament identificables, o la narració d'esdeveniments que sorprenen pel seu to visionari, com ara la fugida d'un Borbó a l'estranger o el destapament de les GAL. Elements que per altra banda, més per astúcia que per atzar, fan que la novel·la sigui alguna cosa més que una ficció política postapocalíptica sobre la Catalunya postprocés i l'Espanya postdemocràtica, que ens obliga a, en tots els sentits, a prendre'ns-la més seriosament.⁶

Si voleu crítica literària catalana de qualitat i independent, subscriu-vos aquí a *La Lectora*. Amb el vostre suport feu possible que la revista es consolidi i pugui créixer.

- Entrevista amb Xavier Puig, *El Temps*, núm. 1884, 21 de juliol, p. 52-54. [📄](#)
- Obra recentment publicada per l'estudiosa, que cal celebrar-la com una de les poques, sinó l'única, que ha entrat a publicar amb profunditat l'obra de Pla. Ref.: Picornell, Mercè (2020). *Sumar les restes. Ruïnes i mals endreços en la cultura catalana postfranquista*. Barcelona: PAM. [📄](#)
- Per una anàlisi més profunda recomano molt el capítol que Picornell dedica a l'obra ibíd. de l'autor: «Un altre Pla. Albert Pla, l'escatologia i els límits d'una lírica abjecta». Dins de l'obra ibíd. p. 269-292. [📄](#)
- Cavarero, Adriana and William McCuaig (2009). «Female Torturers Grinning at the Camera». *In Horrorism: Naming Contemporary Violence*, p. 106-15. New York: Columbia University Press. [📄](#)
- Op. Cit. p. 271. [📄](#)
- Bibliografia:**
Cavarero, Adriana and William McCuaig (2009). «Female Torturers Grinning at the Camera.» *In Horrorism: Naming Contemporary Violence*, pp. 106-15. New York: Columbia University Press.
Picornell, Mercè (2013). 'La lírica abjecta y la representación de lo «desviado» en las canciones y Montajes poéticos de Albert Pla.' Dins de *Normes et déviances dans le monde luso-hispanophone*. Nancy: Université de Nancy, 441-456.
Picornell, Mercè (2020). *Sumar les restes. Ruïnes i mals endreços en la cultura catalana postfranquista*. Barcelona: PAM.
Pla, Albert (2015). *Espanya de merda*. Barcelona: Amsterdam. Trad. Martí Sales.
Pla, Albert (2020). *Espanya en guerra*. Barcelona: Amsterdam. Trad. Martí Sales, Il·lustr. César Sebastián Díaz. [📄](#)

JÚLIA OJEDA CABA | ÚLTIMES PUBLICACIONS

Sant Celoni (1994). Grau en Estudis Literaris UB, Màster Construcció i Representació d'Identitats Culturals, entre la UB i la Albert-Ludwig-Freiburg Universitat. És investigadora predoctoral del grup de recerca Literatura Catalana, Món Editorial i Societat (LiCMES) de la UOC, amb una tesi sobre els imaginaris de la precarietat en el context de Caràcters dins la narrativa catalana actual. Membre del consell de redacció de *Caràcters*.